Mapes de Patrimoni Cultural

Diputació Barcelona

Castell de la Tossa de Montbui

Santa Margarida de Montbui

Ubicació

Comarca:	Anoia
Lloc/Adreça:	La Tossa de Montbui (08710 Santa Margarida de Montbui)
Emplaçament	Al cim del turó de la Tossa. Crta. C-37, al km60.agafar la BV-2204 fins al cim.

Coordenades:

Latitud:	41.55519
Longitud:	1.57983
UTM Est (X):	381568
UTM Nord (Y):	4601365

Classificació

Número de fitxa	08250-75
Àmbit:	Patrimoni immoble
Tipologia	Edifici
Estil / època:	Medieval Modern
Segle	X-XVII
Estat de conservació	Bo
Protecció	Legal
Número inventari	B.I.C. (R.I.) -51-0005693. BCIN. IPA núm. 1582
Generalitat i altres inventaris	
Accés	Fàcil
Ús actual:	Científic
Titularitat	Privada
Titular:	Fundació La Tossa de Montbui. (Refugi de l'Ermità, s/n, 08710 Santa Margarida de Montbui)

Fitxes associades:

Nucli Antic de Santa Margarida de Montbui

Autoria de la fitxa	Raquel Valdenebro Manrique
Data de registre de la fitxa:	dt., 27/04/2010 - 02:00

Descripció

Les restes actuals es troben formades per una construcció de planta rectangular amb els angles arrodonits, d'uns 12 metres d'amplada per 17 metres de llargada i uns 7 metres d'alçada. Els paraments externs configurats per uns murs d'uns 2 metres de gruix, han estat obrats en gran part amb un aparell irregular, de petits blocs de pedra tan sols desbastats, i units amb morter de calç. Com a característica destacable, cal fer esment de la presència de filades d'opus spicatum a la part inferior de la construcció, mentre que a les fileres de la part superior, es presenten molt més ordenades i regulars, i corresponen sens dubte, a una ampliació efectuada poc després. La façana principal de l'edifici es troba encarada a l'est, mirant vers l'església de Santa Maria. Destaca la presència d'un portal d'accés a nivell de planta baixa. Es tracta d'una obertura contemporània, que substituí la porta original del castell enlairada a nivell de primer pis, ara desclosa a manera de finestral. A més a més destaca a nivell de planta baixa, quasi bé arran de terra, destaca una altra obertura en forma de finestró. Totes les obertures són acabades en arcs de mig punt, refets en les restauracions, com també ho són cadascuna de les finestres distribuïdes a cada façana. A la façana de ponent, destaca la presència d'una altra porta, que no té res a veure amb les anteriors. A nivell constructiu s'aprecien clarament dues etapes. Una primera corresponent a la part inferior de l'edifici, i una segona corresponent a les darreres filades. L'any 1974 fou restaurat pel Patronat de la Muntanya de Tossa. A la part restaurada s'hi van habilitar dues sales, on s'exposa una col·lecció d'eines del camp i documentació referent a l'indret, i una sala per diversos actes. Cal suposar que inicialment aquesta construcció era dividida en diversos compartiments separats per trespols de fusta, tal i com ho demostren els forats que resten a les parets per encabir-hi les bigues dels empostissats. Ateses les modificacions introduïdes en les restauracions, interiorment ara s'organitza a partir d'una planta baixa, desdoblada en un rebedor i una sala coberta per una volta de pedra de mig punt amb una obertura situada al centre. El nivell superior immediat, parcialment malmès, ja no conté res més, llevat de les parets que tanquen l'estança.

Història

Els orígens del castell de la Tossa es troben estretament relacionats amb el procés de conquesta i repoblació de les terres de la Catalunya central, i concretament la conca d'Òdena, per part dels comtes catalans. Tot el sector de l'Anoia fou aprisiat teòricament per Guifré el Pilós i posseït pels seus successors, tot i que es tractà d'una ocupació molt precària. Els primers testimonis sobre el poblament alt-medieval de Montbui s'han de situar al segle X, si bé no pot ser descartada amb anterioritat la presència de grups de pagesos empesos per la necessitat de terres, amb caràcter esporàdic. De fet, el primer document en el qual s'esmenta el terme de Montbui, és un document de compravenda de terres del 936. No es descarta del tot que contemporàniament a aquesta primitiva colonització agrària del territori hagués existit alguna fortificació rudimentària al cim de la Tossa. L'any 960 el comte de Barcelona Borrell II atorgà els actuals termes de Montbui i Tous, situats llavors als confins del comtat d'Osona, al bisbe Ató de Vic. Ell i el seu successor Froià (972-995) promogueren la iniciativa repobladora de la zona. Fou precisament el bisbe Froià a qui s'atribueix la iniciativa de la construcció del castell de Montbui i de l'església de Santa Maria de la Tossa. Església i castell sofriren greument els avatars de les ràtzies musulmanes entre el 985 i el 1003, que devastà la comarca i possiblement també el conjunt defensiu de la Tossa. Els testimonis sobre la represa d'activitats a l'àrea de Montbui cal situar-los després de les diverses expedicions catalanes organitzades pel comte Ramon Borrell al califat de Còrdova entre els anys 1010 i 1018. El 1023 el bisbe Oliba de Vic infeudà els termes dels castells de Montbui, Saió i Tous a Guillem d'Oló o de Mediona. En l'acte de donació se li imposava l'obligació de repoblar els territoris i reconstruir els castells i temples. Cal suposar que al moment del seu testament, datat el 1032, aquests ja estaven reconstruïts. Des de l'any 1166 es té notícia de la presència de la família Montbui com a castlans del castell, ja sigui sota el domini del bisbe de Vic com del comte de

Cardona, que s'atribuí el mer imperi des del 1187. Cal pensar que el castell de Montbui estigué en actiu de manera constant fins als segles XII-XIII, moment a partir del qual els Montbui anirien desplaçant el seu lloc de residència al pla, concretament a la domus o Casa Gran situada al nucli antic de Santa Margarida de Montbui. En el transcurs del segle XV el poble s'havia convertit en el centre del domini feudal, en lloc del castell. Així el 1444, Joan Berenguer de Montbui s'identificava com a senyor del lloc de Santa Coloma de Montbui, expressió que demostra que el poble havia assimilat la capitalitat jurisdiccional i el lloc de residència habitual del baró. Tot i la possible utilització esporàdica de la fortalesa en moments de guerra i enfrontament, la influència de l'edifici anà decaient i fou només mantinguda per la presència de la veïna parròquia de Santa Maria de la Tossa fins el 1614. Després de segles d'abandonament, el 1954 es va crear l'Associació d'Amics de la tossa, format per Mossèn Francesc Espinalt i Garriga, rector de Montbui i altres persones interessades en el tema. Aquesta entitat es va mobilitzar per recuperar el patrimoni aconseguint el suport de les administracions, especialment de la Diputació de Barcelona. El 1956 es va crear el Patronat de la Muntanya de la Tossa, que va comprar els terrenys que envoltaven l'església de Santa Maria i aconseguria l'obertura de la carretera que porta a dalt de la Tossa. L'any 1967 es consolidà el castell i es deixà obert com a sala d'exposicions. L'any 1994 el Patronat es va constituir legalment en la Fundació Tossa de Montbui. L'any 2004, per tal de gestionar millor les necessitats del conjunt es va constituir el Consorci de la Tossa de Montbui format per l'Ajuntament de Montbui i la Fundació.

Bibliografia

ALVAREZ R (1986) Història de Santa Margarida de Montbui. Treball inèdit. AMENÓS I ROCA Amadeu (1948) el abad-Obispo Oliva y los castillos de Montbui y Tous Vida. Núm. 28. pàg.3 AMENÓS I ROCA Amadeu (1949) Notes històriques del castell i el poble de Santa Margarida. Rectorologio de Santa Maria de Igualada y otras obras. Pàg. 129-163. BOLÓS, J.; HURTADO, V.(2004) Atles del Comtat de Manresa (798-993), Rafael Dalmau editor, Barcelona. CABAÑERO SUBIZA B. (1987) "Los castillos catalanes de los siglos IX i X: problemas de estructuras y técnicas constructivas" a XXXIV Corso di cultura sull'arte ravennate e bizantina. Ravena. Pàg. 85-117. CABAÑERO SUBIZA B. (1996) Los castillos catalanes del siglo X. Circunstáncias históricas y cuestiones arquitectónicas. Institución Fernando El Católico. Diputación de Zaragoza. CASANELLAS I SOLÉ, J.(1998) Santa Margarida de Montbui, Retalls d'història del poble i els seus barris, Patronat de la Tossa de Montbui, Santa Margarida de Montbui, CATALÀ I ROCA, P. (dir.), Els Castells Catalans, vol. 5, Dalmau Editors, Barcelona, 1990 CASTELLÀ Gabriel (1934) "La casa dels senyors de Montbui i la llosa sepulcral dels comtes de Plasència Butlletí de l'Agrupació fotogràfica d'Igualada. Núm. 31.pàg. 103-104. IGLESIAS Josep. (1963) La reconquesta a les valls de l'Anoia i el Gaià. Episodis de la història. Barcelona. Ed. Rafael Dalmau. Pàg. 64 TORRAS I RIBÉ J (1991) "Santa Margarida de Montbui". Història de l'Anoia. Vol II. Ed. Parcir. Pàg. 13-47.


Arxiu Fotogràfic Municipal d'Igualada



